

GIỚI THIỆU SÁCH MỚI:

PHÂN TÍCH CHÍNH SÁCH LƯƠNG THỰC

□ TRẦN KHUYẾT NGHI

Phân tích chính sách lương thực là một công việc vô cùng quan trọng trong việc định ra một hệ thống chính sách có cơ sở khoa học và hợp lý để giải quyết nạn đói nghèo đồng thời tạo điều kiện cho nông nghiệp phát triển.

Thật vậy, như lời giới thiệu của Ngân hàng Thế giới ở bìa sách, "các giải pháp cho vấn đề đói kém nằm tại sự hiểu biết về hệ thống lương thực - các quá trình sản xuất hàng hoá nông nghiệp trên các nông trang, biến đổi các hàng hoá này thành thực phẩm, và đưa thực phẩm ra thị trường để đáp ứng người tiêu dùng các nhu cầu dinh dưỡng, xã hội và mỹ học".

Trên đây là nội dung khái quát của quyển **PHÂN TÍCH CHÍNH SÁCH LƯƠNG THỰC** (Food Policy Analysis) của 3 tác giả C. Peter Timmer (Viện Đại học Harvard), Walter P. Falcon và Scott R. Pearson (Viện Đại học Stanford), những chuyên gia nghiên cứu về lương thực có uy tín của thế giới.

Tình trạng nghèo đói tại nhiều nơi trên thế giới phần lớn xuất phát từ nạn kham hiếm và phân chia không đồng đều số lượng lương thực được sản xuất ra, luôn luôn là một mối ám ảnh đối với đa phần nhân loại vì nó thường xuyên tác động vào đời sống của các cá nhân và ảnh hưởng khá trực tiếp đến sự an toàn lương thực và nền hòa bình của thế giới. Đó cũng là mối quan tâm sâu sắc của các chính phủ đang cố gắng đối phó với vấn đề lương thực tại các nước của họ. Nhưng muốn giải quyết được vấn đề, cần phải có sự phân tích tốt và các nhà phân tích tốt để làm điều đó. Quyển sách này là một nỗ lực tìm kiếm trên cơ sở tổng hợp những thành tựu về lý thuyết và kinh nghiệm thực tiễn để làm thành một tập sách hướng dẫn về phân tích chính sách lương thực nhằm đáp ứng cho yêu cầu vừa kể.

Trong quyển *Phân tích chính sách lương thực*, các tác giả đã cho thấy các hệ thống lương thực có chức năng như thế nào và bàn bạc về các khả năng can thiệp của chính phủ ở tầm vĩ mô nhằm cải thiện tình trạng nghèo đói do thiếu lương thực của chính nông dân và của các thành phần khác trong xã hội. Một số vấn đề cơ bản được đề cập: Thái độ của những người tiêu dùng lương thực và các hộ nông dân; hiệu quả của các lực kinh tế vĩ mô đối với việc thực thi các hệ thống lương thực; và vai trò của thị trường, các yếu tố giá cả (nội địa và quốc tế) đối với việc sản xuất và tiêu dùng lương thực, gắn liền các vấn đề của gia đình trong khu vực vĩ mô với các vấn đề của chính sách vĩ mô. Trong quá trình dẫn giải, các tác giả đã nhấn mạnh mối tương quan giữa sản

xuất lương thực và tiêu dùng lương thực, đến vai trò của thị trường, của công tác tiếp thị (Marketing), và đặt vấn đề đó kèm đúng vào trong bối cảnh kinh tế vĩ mô.

Với chừng ấy nội dung cơ bản, sau phần *Dẫn nhập* (chương 1) nêu lên tầm quan trọng của vấn đề lương thực nói chung vấn đề nhân bản của nạn đói và một số vấn đề lý luận khá quát về chính sách lương thực cùng việc phân tích chính sách các tác giả đã lần lượt trình bày: Phân tích tiêu thụ lương thực và dinh dưỡng (chương 2), phân tích các hệ thống sản xuất lương thực (chương 3), các chức năng của Marketing thị trường, sự hình thành giá lương thực (chương 4), các chính sách kinh tế vĩ mô và hệ thống lương thực (chương 5) và cuối cùng, chính sách lương thực vĩ mô (chương 6).

Các vấn đề nêu ra trong toàn quyển sách không chỉ bổ ích cho các nhà nghiên cứu nông nghiệp và hoạch định chính sách lương thực, mà còn chứa đựng những gợi ý thiết thực giúp các nhà hoạt động kinh tế, chính trị, xã hội hiểu được một cách đúng đắn những hiện tượng kinh tế-xã hội phức tạp vẫn thường xảy ra dưới áp lực của những bất hợp lý hoặc trì trệ về sản xuất và phân phối sản phẩm. Trên cơ sở nhận thức đó, họ mới có thể xác định được những chính sách khôn ngoan phù hợp, vừa bảo đảm được quyền lợi lâu dài cho người sản xuất, vừa bảo đảm được công bằng xã hội trong một nền kinh tế vận hành theo hướng thị trường có điều tiết vĩ mô.

Rõ ràng một cuốn sách như vậy rất cần thiết đối với chúng ta hiện nay, khi đang đứng trước một "khúc quanh lịch sử" (như cách nói của Giáo sư Tiến sĩ Võ Tổng Xuân trong lời Bạt của bản dịch), chuyển nền kinh tế từ phương thức hoạch định sang hướng thị trường trong mối quan hệ tất yếu và rộng rãi với các điều kiện mẫu mực quốc tế. Sự thiếu hiểu biết về cách vận hành của hệ thống sản xuất lương thực dưới các ảnh hưởng của hoạt động kinh tế vĩ mô và vĩ mô (chẳng hạn về các môi trường và điều kiện ảnh hưởng đến những lựa chọn và quyết định của nông dân, đến năng suất và giá cả; những yếu tố kích lệ hoặc không đối với việc sản xuất của nông hộ cá thể; các khả năng can thiệp của chính phủ và những hệ quả có thể có của sự can thiệp...) sẽ trở thành nguy hiểm vì có khả năng dẫn tới những quyết định sai lầm đáng tiếc, thay vì định ra được các chính sách thích hợp cho giai đoạn chuyển hướng mới hiện nay.

(Xem tiếp trang 33)

người Nhật" tuy có hơi phóng đại nhưng phần nào cũng nói lên một thực trạng về con người và văn hoá Việt Nam (tất nhiên chỉ ở một khía cạnh nhất định). Chúng ta nhiều lần đã khẳng định: con người là yếu tố quyết định tất cả. Thế nhưng con người không phải là một khái niệm trừu tượng mà là sản phẩm của xã hội, của cả một nền văn hoá. Văn hoá nào, con người ấy, hoặc nói ngược lại cũng đúng, con người nào, văn hoá ấy.

Chúng ta đang xây dựng và phát triển một nền kinh tế thị trường nhằm thực hiện mục đích dân giàu nước mạnh. Nhưng muốn có một nền kinh tế phát triển thì không thể nào chỉ tập trung chú ý vào các yếu tố thuần túy kinh tế, mặc dù đó là những yếu tố có tính chất quyết định trực tiếp. Muốn có một nền kinh tế phát triển, phải có những con người phát triển, và những con người phát triển này không phải là bản sao của một mô thức triết học có tính chất tiên thiên (a priori) mà là chủ thể trực tiếp của các quá trình kinh tế-xã hội, đồng thời là sản phẩm của chính các quá trình ấy. Chính văn hoá nói chung và giáo dục nói riêng giữ một vai trò quyết định trong việc hình thành những con người phát triển, có khả năng thích nghi với các quá trình và cơ cấu phát triển hiện đại của thế giới và có nhiều khả năng tạo ra các giá trị mới, từ những giá trị vật chất đến các giá trị tinh thần. Đó cũng là những con người có các *phẩm chất phát triển* cần thiết như: phong cách, tư duy, kiến thức, ý chí phát triển v.v...

Lâu nay, khi bàn về phẩm chất và tính cách của dân tộc, chúng ta thường có khuynh hướng nghiêng về ca ngợi các đức tính quý báu của dân tộc như: trí thông minh, lòng dũng cảm, cần cù... Đó là một sự thật, và cũng không ai có thể phủ nhận những đức tính cơ bản đó của dân tộc. Nhưng mặt khác, chúng ta cũng phải thẳng thắn thừa nhận rằng, bên cạnh những tính tốt đó, một bộ phận không nhỏ trong nhân dân đã nhiễm phải những nét xấu khá phổ biến như: khôn vặt, cầu thả, gian dối, thiếu tinh thần cộng đồng trong xây dựng đất nước, thiếu óc sáng tạo, thói ham chuộng từ chương... Rõ ràng, xét theo quan điểm kinh tế, những "tính cách" này không có lợi cho sự phát triển kinh tế, mà còn trở thành vật trở ngại cho quá trình phát triển này nữa.

Để xây dựng một nền văn hoá thích hợp cho sự phát triển kinh tế, không thể không chú ý đến vai trò quyết định của *giáo dục và thông tin* trong việc tạo ra những chủ thể văn hoá-kinh tế năng động và sáng tạo. Không thể bằng lòng với những biện pháp cải cách giáo dục nửa vời mà phải tiến đến một cuộc *cách mạng giáo dục* thật sự hầu phục vụ hữu hiệu cho mục tiêu phát triển của toàn thể quốc gia.

Văn hoá của một dân tộc, trước hết, chính là sự tự trọng của dân tộc ấy. Lòng tự trọng của dân tộc không cho phép chúng ta cam chịu làm thân phận của một trong những quốc gia nghèo nhất thế giới. Cái gì, nếu không phải là văn hoá, giúp chúng ta cảm nhận một cách thấm thía về nỗi quốc nhục và sự "ray rứt khùng khiếp" này, để từ đó có ý chí vươn lên mạnh mẽ, tạo ra tất cả các điều kiện cần và đủ để đưa đất nước thoát ra khỏi nghèo nàn, lạc hậu?

TTP.

(Tiếp theo trang 24)

Nông nghiệp nước ta có vai trò khá quyết định đối với việc phát triển của toàn nền kinh tế và tình trạng phát triển của nó ra sao cũng ảnh hưởng đến đời sống của một bộ phận dân tộc trọng yếu là nông dân. Tiếc rằng từ rất lâu, việc hoạch định các chính sách tổng quát cũng như việc đề ra các chỉ tiêu cụ thể cho từng hoàn cảnh không gian và thời gian đã không được xem xét dưới ánh sáng của môn phân tích chính sách lương thực, thông qua một quá trình nghiên cứu, phân tích dựa trên các dữ kiện đã được thu thập đầy đủ. Trong thực tế, không phải là không có những biểu hiện của bệnh chủ quan duy ý chí, sự lẫn lộn giữa tri thức và uy quyền, thói quen dùng những chỉ thị quan liêu thay cho óc phân tích khoa học, dẫn đến những quyết định đôi lúc tùy tiện, đầy cảm tính mà hậu quả là gây nên những ảnh hưởng không tốt đối với đời sống nông thôn và những sự mất cân đối khác trong toàn bộ các vấn đề phát triển nông nghiệp.

Trong nền nông nghiệp đang chuyển theo hướng thị trường hóa như ở nước ta hiện nay, việc hoạch định chính sách tất yếu đòi hỏi phải áp dụng những kiến thức mới ngang tầm với thời đại để có một tầm nhìn trường kỳ trên cơ sở nhận thức đầy đủ mối quan hệ phức tạp giữa các yếu tố ảnh hưởng đến sản xuất và phát triển của khu vực nông thôn hầu có thể tránh được những quyết định bất cập hoặc thậm chí sai lầm khác. Chính vì vậy, việc trang bị kiến thức về môn phân tích chính sách lương thực phải trở thành yêu cầu cấp thiết trong việc đào tạo những cán bộ có trách nhiệm trong các ngành hữu quan, và nên sớm đưa môn học này vào giáo trình dành cho sinh viên các ngành kinh tế — những người sẽ có ảnh hưởng trong tương lai đối với việc đề xuất những chính sách hữu hiệu cho đất nước về phát triển nông nghiệp.

Trong bối cảnh như vậy, việc tổ chức dịch thuật và ấn hành quyển *Phân tích chính sách lương thực* của Trường Đại học Kinh tế Thành phố Hồ Chí Minh thật có ý nghĩa đáng khích lệ; nó xứng đáng để được tiếp nhận nồng nhiệt và cần thiết phải có trong tủ sách của các sinh viên, giáo viên và các nhà hoạt động thực tiễn thuộc các lĩnh vực kinh tế, chính trị, xã hội.

Đọc quyển sách, tuy rằng được viết với ngôn ngữ khoa học khô khan kèm theo khá nhiều từ ngữ chuyên môn, những hình vẽ và biểu đồ, chúng ta không khỏi cảm phục sự hiểu biết sâu rộng của 3 tác giả, và xúc động trước thiện ý "cứu đời" của họ, bằng việc tận tâm nghiên cứu, chỉ ra cho các nhà hoạt động nông nghiệp ở các nước cách phân tích những vấn đề rắc rối nhằm giải quyết nạn làm than do đói nghèo của các dân tộc.

TKN.

(1) Food Policy Analysis, ấn bản của Ngân hàng Thế giới. Bản dịch được thực hiện trong khuôn khổ hợp tác giữa Trường DHKT. TP. HCM. và Trung tâm CESAIS (tháng 6.1991).